

U ovako opsežnom djelu kao što je »Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« nemoguće je izbjeći potkradanje pogrešaka — od korektorskih do nespretno odabranih primjera. Načelno se može prigovoriti ponavljanju osobitosti nekih struktura na različitim razinama opisa (npr. član, zamjenice, prijedlozi na razini vrste riječi i na razini teksta). Drugi se prigovor odnosi na izbor primjera koji su u nekim slučajevima sporni pa mogu izazvati zabunu, recimo: *ausrupfen* — hrvatski ili srpski ekvivalent *počupati*; ili *Ona se razočarala u njega*; ili *s drugog kraja žice, u Los Angelesu* — njemački ekvivalent *am anderen Ende der Leitung, in Los Angeles*.

»Kontrastive Grammatik Deutsch-Serbokroatisch« predstavlja u našoj gramatičkoj literaturi novost svojom metodom obrade korpusa i strukturiranjem predočene građe. Stoga će biti ne samo neizbježan priručnik za nastavnike, autore udžbenika i didaktičkih materijala te studente, već i predložak opisa hrvatskog ili srpskog na načelima gramatike zavisnosti za jugoslaviste.

Marija Popović

ČASOPIS SOL

Nedavno je (VI, 1986) izašao prvi broj lingvističkog časopisa SOL. SOL je stručno i nastavno glasilo studenata i nastavnika opće lingvistike Odsjeka za opću lingvistiku i orijentalne studije Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Časopis će, kako kaže uredništvo, pratiti suvremena svjetska i naša lingvistička kretanja, raspravljati o recentnim lingvističkim temama i dostignućima, podsticati na lingvistička istraživanja i pomagati u obrazovanju lingvističkih kadrova i razvijanju identiteta lingvistike kod nas. Izlazit će dva puta godišnje i objavljevati razgovore s našim i svjetskim poznatim lingvistima, studije, tematske blokove i prijevode, rezultate istraživanja, radove studenata, leksikon lingvističkih pojmova, prikaze jezika svijeta, prikaze knjiga i bibliografske natuknice o najnovijim knjigama i časopisima s područja lingvistike i srodnih disciplina.

Kako je Uredništvo preciziralo ono čime će se SOL baviti, tako je i postupilo u svom prvom broju: Uredničku bilješku slijede rubrike: Razgovor, Studija, Članci, Istraživanje, SOL, Prikazi, Bibliografija.

Na četiri postavljena pitanja u rubrici Razgovor odgovorio je profesor August Kovačec. SOL je zanimalo koja su danas najzanimljivija i najnovija lingvistička strujanja te u kojoj se mjeri radi o napuštanju klasičnih strukturalističkih postavki o jeziku.¹

Lingvistika je, odgovorio je prof. Kovačec, u toku svog razvoja svoju pažnju koncentrirala na neka pitanja koja su joj se u dotičnom razvoju činila bitnima, pa su lingvisti često zaboravljali da jezik funkcionira u svakom

¹ Prošireni lingvistički pravac strukturalizam prvotno se pojavio kao metodologija, a zatim i kao filozofska orijentacija. Proučava jezik kao sustav znakova te strukturu kao skup relevantnih odnosa među jedinicama nekog sistema. Jezik je smatrao društveno determiniran i bitnom kategorijom, a govor individualnim pa u govoru ne može postojati ništa što već ne postoji u jeziku.

danom trenutku, u danom vremenskom presjeku. Takvo postavljanje prema lingvistici pruža mogućnost da se može reći kako većinu lingvističkih škola prije pojave Saussurea (osnivača strukturalizma) karakterizira jednostran pristup jezičnom fenomenu. Međutim, i strukturalizam se pozabavio proučavanjem samo unutrašnjeg ustrojstva jezika te prilično zanemario ono što jezik povezuje s izvanjezičnim svijetom. No, kako, zapravo, nema jedinstvene strukturalističke metodologije ni u lingvistici ni izvan nje, teška je svaka globalna kritika strukturalizma. Transformacijsko-generativna gramatika, koja se pojavila pedesetih godina ovoga stoljeća, može se smatrati poststrukturalističkim pravcem koji osporava neka strukturalistička načela. Pa i bez obzira na svu heterogenost strukturalizma, on se još uvijek može smatrati »najpoznatijim ključem za vrednovanje većine najnovijih strujanja u lingvistici, jer su ona najčešće proizašla iz njega ili se pak pojavila kao reakcija na nj«. Odgovarajući na pitanje u vezi s jezičnim interferencijama, za što je prof. Kovačec osobiti stručnjak, rekao je da sve jezične zajednice koje su stekle određeni status svjesno reguliraju ili sustavno sprečavaju ako ne odvijanje samih interferencija a ono bar nekontrolirano preuzimanje stranih elemenata i struktura u svoj jezik. Jezična je interferencija, kao posljedica bilingvizma normalan rezultat kontakata među različitim jezičnim zajednicama i pojedincima koji pripadaju takvim zajednicama. Po svom ustrojstvu neki jezici mogu pogodovati interferencijama i njihovu preuzimanju ili ih drugi mogu sprečavati. Mađarski i turski jezici, na primjer, sa tzv. samoglasničkom harmonijom manje pogoduju leksičkom posuđivanju nego jezici koji toga ograničenja nemaju. Zahvaljujući razvijenim sredstvima derivacije i vrlo velikim mogućnostima slaganja riječi, islandski je, rečeno je, sveo posuđivanje na minimum, a engleski i francuski, koji su u toku vremena reducirali sredstva derivacije, gotovo su preplavljeni leksičkim elementima iz drugih jezika. Veći dio vokabulara rumunjskoga i albanskog jezika također čine posuđenice iz drugih jezika. U češkom, mađarskom, hrvatskom, slovenskom, njemački je jezik često bio jedini dostupni izvor za označavanje novih predmeta, pa se u te jezike preuzimala i unutrašnja struktura njemačkog jezika a ne samo vanjski glasovni oblik. I tek se analizom tvorbene i semantičke strukture dade otkriti vjerna kopija tuđeg jezika, u ovom slučaju njemačkoga. Današnja je pak čistoća mađarskog jezika, doznajemo, rezultat organiziranog rada na toj jezičnoj problematici. Kad je riječ o odnosu jezika i književnosti, smatra da ćemo lakše i bolje analizirati književno djelo što bolje poznamo ustrojstvo jezika na kojemu je napisano. A kako proučavanje svakog predmeta traži i zahtijeva svoju metodologiju, tako i znanost o književnosti ne može od lingvistike očekivati mjerodavna rješenja, nego jedino sama znanost o književnosti može izraditi svoje najbolje metode za istraživanje vlastitih — književnih fenomena. Vrlo imponira i odgovor profesora Kovačeca na pitanje o viđenju jugoslavenskih jezičnih prilika i o njihovoj lingvističkoj obradi i povezanosti s drugim jezicima i kulturama. Konstatira da je jezično šarenilo Jugoslavije vrlo slično šarenilu u ostalim evropskim zemljama, ali se naša proklamirana i sprovedena jezična politika razlikuje po svojoj ravnopravnosti. »Prvo, u Jugoslaviji nema jednog državnog i nadnacionalnog jezika, a drugo, status pojedinog jezika ne ovisi bitno ni o broju njegovih govornika u SFRJ ni o postojanju (ili nepostojanju) neke istojezične zajednice izvan Jugoslavije, nego o htijenju te dotične zajednice za organiziranjem različitih djelatnosti s pomoću vlastitog jezika.«

Kada je riječ o proučavanju jezika SFRJ, prof. Kovačec smatra da se čista teorijska znanstvena istraživanja gotovo sistematski zapostavljaju, ili su uglavnom plod individualne revnosti (o čemu smo inače mogli i drugdje čitati), pa je očito zanemarivanje općelingvističke komponente u korist normativnih znanja.

Studija profesora Škiljana: O autonomiji lingvistike smatra povijest lingvistike ujedno i borbom za lingvističku autonomiju. U posljednjih 15 godina formira se poststrukturalizam u opoziciji prema strukturalizmu, nastojeći jezični sistem povezati s nekim konkretnim okolnostima njegove upotrebe — s govornikom, kontekstom; u fokus istraživanja dolazi dakle plan sadržaja, a govor postaje važan isto toliko koliko i jezični sistem — dakle: dijakronijska dimenzija ponovo postaje predmetom istraživanja. Henri Lefevbre, na primjer, dokazuje da strukturu ne treba shvatiti kao skup stalnih i zauvijek zadatih odnosa, već kao neprestano promjenljiv produkt procesa strukturiranja i destrukturiranja. Kako je jezična djelatnost totalni društveni fenomen, kaže prof. Škiljan, jezik i govor susreću se u jezičnoj djelatnosti, ali shvaćeni uistinu kao specifičan oblik čovjekove prakse.

Među člancima prvi je naslovljen: O glagolima sa eksplicitnim način-skim determinatorima. O toj specifičnoj jezičnoj kategoriji piše se kao o karakterističnoj za slavenske jezike. Objašnjava se postojanje tzv. eksplicitnih načinskih determinatora i implicitnih determinatora te navode primjeri.

Takozvani izvorni članak Jezični varijeteti i civilizacijski kontekst uvjerava o univerzalnoj sposobnosti prilagođavanja jezika izvanjezičnoj situaciji, što se naziva komunikacijska kompetencija. Raznolikost jezičnih upotreba dakle ovisi o raznolikosti izvanjezičnih situacija. Pojava jezičnih varijeteta pri učenju stranog jezika traži svjesno korištenje stanovitim sociolektima stranoga jezika radi njegova boljeg upoznavanja. I ovdje izlazi da se strukturalističkim zanemarivanjem važnosti govora u jeziku gubi njegova isprepletenost s drugim društvenim fenomenima.

SOL-ovo je istraživanje »Komunikacijske i jezične karakteristike članova SKJ u Zagrebu u usporedbi s istim karakteristikama nečlanova«. Ispostavlja se da su osjetne razlike u sociokomunikacijskim osobitostima, naročito komunikacijskim aktivnostima, društveno-političkoj moći i dijelu obrazovno-radnih karakteristika između članova i nečlanova. Ovo vrijedno lingvističko istraživanje pokazuje da bi bilo korisno i potrebno »osloboditi članstvo SK zatvorenog komunikacijskog kruga i identiteta koji mu daje jezični idiom političke birokracije kako bi bilo što manje komunikacijskih razlika između članova i nečlanova, a time bi bilo i manje razlika unutar ovih grupa«.

Sada dolazimo do rubrike semiologija. A semiologija je (prema Ch. Morisu) opća znanost o znakovima ili o prirodi znakova. Obuhvaća tri dijela: pragmatiku koja proučava odnose između znakova i njihovih tumača koji ih primaju ili ih tvore i razabiru; semantiku koja proučava odnose između znakova i stvari koje oni označuju; sintaksu koja otkriva formalne odnose među znakovima (R. Simeon, 359).

Kako ovaj dio — o semiologiji — ispunjavaju članci uglavnom mladih, i vrlo mladih, istraživača i budućih znanstvenika, njega treba pomno pročitati jer su možda ti napisi prezgusnuti, možda malo opterećeni strogo stručnim izrazima, što je simpatično i dosta obećava, a mi ćemo samo natuknuti

o čemu se radi. U člancima: »Film — kako to semiološki zvuči« i »Film kao sistem znakova« uglavnom se komentiraju knjige stručnjaka iz tog područja i popraćuju vlastitim odobravanjem ili osporavanjem, kao što se čini i u narednim napisima. Konstatira se da je film struktura slobodnija od jezične. Film se nametnuo kao jedan od simbola našeg vremena, a komunikacija je na filmu povratna: uspostavlja se veza: autor — djelo, gledalac — djelo. Članak »Semiologija kazališta — dva pristupa« smatra da se u kazalištu upotreba znaka jasnije nameće nego u ostalim umjetnostima: prvi pristup nazivamo semiologijom dramskog teksta, a drugi je analiza same izvedbe, predstave, uz pomoć terminologije uobičajene u semiologiji komunikacije. Tako o semiologiji kazališta možemo govoriti zato što kazališni čin postoji u praksi samo kao jedinstvo teksta i izvedbe. Članak Semiologija i filozofija jezika konstatira da je pitanje o sličnosti i razlikama između jezika i drugih znakovnih sustava jedno od temeljnih pitanja i za semiologiju i za filozofiju jezika. Kad je jezik sustav znakova, što je onda znak? Znak je elemenat koji predstavlja ili zamjenjuje nešto drugo. A što je značenje? Da tako kažemo, problem semantike kao grane lingvistike. Članak naslovljen: »Simbol« tumači (uz ostalo) Eco v pokušaj teoretskog razgraničenja termina znak/simbol. Eco znak »postavlja kao viši rodni pojam simbolu, zatim odvaja sve ostale vrste znakova, dakle one kojima nije pridruženo simboličko iskustvo, a u nekim se slučajevima nazivaju simbolima, da bi na kraju pokušao odrediti točno značenje termina simbol koji bi u stvari morao glasiti »simbolički mod«. A simbolički mod nije samo način proizvodnje teksta nego i način tumačenja svakog teksta. »Semiologija reklame« naziv je članka koji prezentira pokušaje dvojice danas najpopularnijih semiologa — Barthesa i Eca — da semiološki model primijene i na područje reklame.

Kako vidimo, ta, kako obično kažemo, mlada grana lingvistike — semiologija — dobiva vidno mjesto i izaziva zavidan interes mladih budućih znanstvenika.

Možda nije uobičajeno, ali reći ćemo nekoliko riječi i o rubrici Prikazi jer se radi o »novom« lingvističkom časopisu koji nastoji biti što obuhvatniji i primjeren lingvističkim kretanjima.

U rubrici Prikazi možete se sasvim pristojno informirati o: Dubravko Škiljan: »U pozadini znaka, Esej iz semiologije značenja« (Školska knjiga, Zagreb, 1985). Autor (uz ostalo) pokušava odgovoriti na to koliko zapravo ima semiologija. Smatra da odvajanje semiologije značenja od semiologije komunikacije nema smisla jer znakovi ionako sadržavaju i značenski i komunikacijski momenat.

Čitamo zatim presjek časopisa »Studium Linguistik« koji izlazi dva puta godišnje i ima pet stalnih tematskih rubrika. Osnovna mu je intencija ipak da bude most između studija i istraživačkog rada.

Prikazana je, zatim, knjiga Novice Petkovića: »Od formalizma ka semiotici« (NISRO Jedinstvo, BGD., Priština). Petković kaže da su ruski formalisti: Šklovski, Ejhenbaum, Tinjanov, Jakobson, Brik, Tomaševski, Jakubinski, Polivanov — prvi u proučavanju književnosti počeli primjenjivati neke metode sosirovske lingvistike.

Midhat Riđanović napisao je knjigu: »Jezik i njegova struktura« (Svjetlost, Sarajevo, 1985). Jednim od najvažnijih općelingvističkih zadataka Riđanović smatra zakon jezične ekonomije. Ističe i tzv. homeostatičnu ravnotežu jezika, tj. da se tokom promjena sam regulira, a to, naravno, upućuje na

nužan oprez u bilo kakvim namjernim intervencijama kojima bi se dirala jezična struktura.

Pierre Bourdieu: »Ce que parler veut dire« (Fayard, Paris, 1982). U svom djelu »Značenje govorenja« autor kritikuje i strukturalističke i generativne lingviste, Saussurea i Chomskog, a i Habermasovu komunikacijsku kompetenciju. Kako ne prihvaća promatranje jezika kao pukog instrumenta komunikacije, »zalaže (se) za razotkrivanje komunikacije, tj. lingvističkih razmjena kao odnosā simboličke moći u kojima se aktualiziraju odnosi snage između govornikā i grupa kojima oni pripadaju. Iz ovoga proizlazi da on nastoji utemeljiti tzv. »ekonomiju lingvističkih razmjena« (...).

Utz Maas: »Als der Geist der Gemeinschaft eine Sprache fand« Sprache und Nationalsozialismus (Westdeutscher Verlag, Opladen, 1984) bavi se razotkrivanjem tekstualne polifonije te pri određivanju sadržaja teksta ima u vidu cjelinu teksta. Manji tekst obrađuje u obliku jednoga, a veći u obliku više segmenata sadržaja. Maas inače kao jednu cjelinu obuhvaća i učesnike, i njihove tekstove, i njihov sociopovijesni kontekst, te u suvremenoj lingvistici — čitamo — stvara neuobičajen i vrijedan model lingvističke analize.

Na kraju časopisa SOL nalazimo i Bibliografiju. Sve što su dakle u svom uredničkom uvodu obećali, na pravo su zadovoljstvo i obavili.

Ernestina Landau

NAJNOVIJE ISTRAŽIVANJE ENGLESKOG RJEČNIKA
Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English
i njegova upotreba

Cankarjeva založba iz Ljubljane, u sporazumu i s dopuštenjem izdavačke kuće Oxford University Press iz Oxforda (Engleska), uskoro će za jugoslavenske korisnike izdati najnovije izdanje (19. pretisak 3. izdanja) englesko-engleskog rječnika »Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English« (OALDCE) autora A. S. Hornbyja. OALDCE je prvi put tiskan 1948. godine i do danas su izašla 3 izdanja u 50 pretisaka i milijunskoj nakladi. U 1. i 2. izdanju (sa 12 odnosno 19 pretisaka) primjenjivana je fonetska transkripcija riječi (prikazivanje glasova u riječi fonetskim simbolima) prema D. Jonesu, u prvih 10 pretisaka 3. izdanja (1974) prema J. Windsor Lewisu, a od 11. pretiska (1980), također 3. izdanja, do današnjeg 19. pretiska (1985) primjenjuje se transkripcija prema A. C. Gimsonu.

Ovaj rječnik razlikuje se od mnogih postojećih engleskih rječnika naročito po tome što dosljedno prikazuje današnji stvarni i pravilni izgovor engleskih (i američkih) pojedinačnih riječi fonetskim simbolima (postoji ukupno 51 kombinacija za prikazivanje engleskih glasova, odnosno 55 kombinacija za američke) koristeći latinička slova (26 slova) uz dodatne znakove (14 znakova).

Fonetske simbole, koji se upotrebljavaju u OALDCE, još je prije više od četvrt stoljeća prihvatilo i odobrilo Međunarodno fonetsko društvo. Oni